

NR 2 | 2021

AKTUELLT MAGASIN OM BIBLIOTEKSFRÅGOR
FRÅN VÄSTRA GÖTALANDSREGIONEN

noll27

TEMA

Med fokus på barnen

Bokäventyret i Skara
Barnens bibliotek 2.0

Trender och tendenser på barnbibliotek

Innehåll nr 2 2021

- 3** **Våga satsa på barn och unga**
Anna Hällgren uppmanar till kreativitet och mod
- 4** **Nytt råd och lyft ska öka barns och ungas läslust**
Om Kulturrådets nya nationella insatser
- 5** **Trender och tendenser**
Universitetslektor Jenny Lindberg trendspanar
- 6** **Ett smörgåsbord av verktyg och inspiration**
Digitala Läsovetket arbetar med språkutveckling och läsning
- 8** **Barnens bibliotek 2.0**
Sajten Barnens bibliotek fyller 25 år
- 10** **Bibliotek med fokus på högläsning**
Modernt barnbibliotek på nytt barnsjukhus
- 12** **De skapade sina egna metoder**
Barn involverade i flytten av Kiruna bibliotek
- 14** **Bokäventyret i Skara**
Sveriges första lek- och läruställning om bokens historia
- 18** **Yrket kräver kontinuerligt lärande**
Rapport om barnbibliotekariers kompetens
- 20** **Barnbibliotekarierna och barnen**
Om bibliotekariernas barnsyn
- 22** **Barnens egen fristad**
Barnbiblioteket TioTretton firar tio år
- 24** **Täby bibliotek testar digitala aktiviteter**
Håller kontakten med digitala sagostunder
- 26** **Viktig verksamhet för att minska digitala klyftor**
Om rapporten Robotar och ritblock
- 27** **Belysning – mer än en installation**
Arkitekten Jonas Kjellander om miljön på barnbibliotek
- 28** **Reporterskola på biblioteket**
Populär aktivitet om skrivande
- 30** **Pionjär med fokus på barnlitteratur**
Katarina Dorbell – initiativtagare till Barnens bibliotek
- 35** **Om jag hade ett bibliotek**
Kristina Sigurdsson drömmer om ett nattöppet bibliotek

noll27

Biblioteksmagasin noll27 ges ut av Västra Götalandsregionen och Förvaltningen för kulturutveckling. Noll27 ska främja biblioteksutveckling genom att ge kunskap, inspirera, problematisera samt skapa dialog och debatt kring bibliotek och aktuella biblioteksfrågor. Namnet noll27 har en länk till klassifikationssystemet Dewey där koden 0.27 är koden för allmänna bibliotek, arkiv och informationscentrum.

KONTAKT

Noll27

Förvaltningen för kulturutveckling
Västra Götalandsregionen
Tel växel: 031-333 51 00
redaktionen@noll27.se
noll27.se

ANSVARIG UTGIVARE

Helén Andersson

REDAKTÖR

Helén Andersson

REDAKTIONSRÅD

Biblioteksgruppen,
Förvaltningen för kulturutveckling

ART DIRECTOR/GRAFISK FORM

Gabriella Kalmar

OMSLAGSFOTO

Katarina Dorbell

Foto: Helén Andersson

TRYCK

Stibo Complete

Issn-Nummer 2002-4649

PRENUMERATION

Vill du prenumerera på noll27?

Skicka ett mejl med din adress

till: prenumeration@noll27.se

Det är givetvis kostnadsfritt.

Våga satsa på barn och unga

Det kan vara livsomvälvande för ett barn att möta intressanta vuxna som behandlar dem med respekt. Katti Hoflin, Opsis barnkultur, 2010:2

Under hela min uppväxt flyttade jag mycket. Året när jag skulle fylla nio år flyttade jag hela tre gånger. Från lilla Arjeplog till Vänersborg, och sedan till Luleå. Det var en omvälvande och ganska skakig tid i mitt liv. Att under kort tid behöva byta skolor, kompisar och livsmiljöer. Biblioteken blev då min trygghet, som gav mig en känsla av sammanhang. Jag kände mig sedd, bekräftad och kunde få vara mig själv när jag gick till biblioteket, oavsett om jag bodde i Arjeplog, Vänersborg eller Luleå. Trots bibliotekens olikheter fanns något gemensamt; en inbjudande, öppen frizon för mig och andra barn och unga. Här var jag en läsare, en låntagare, besökare, inte den nyinflyttade eller ett osynligt barn. Biblioteken blev mitt andra hem. Bland alla böcker öppnades nya världar, möjligheter och utmaningar. Böckerna gav mig mod och kraft, men också insikt i att jag inte var ensam, utan att fler barn flyttar, kan ha det svårt, får en förändrad livsvärld.

Med detta i bagaget valde jag senare i livet att börja jobba med barn och unga, läsinspiration och metod- och biblioteksutveckling. Under alla år inom biblioteksvärlden har jag funderat mycket över barnen och biblioteken: Hur kan vi nå barn och unga som behöver oss mest? Hur prioriterar vi barn och unga? Hur får vi till barnrätt i praktiken? Hur skapar vi förutsättningar för kvalitativ verksamhet med långsiktig samhandling/samverkan där barn och unga verkligen är prioriterade?

Likt Ronja Rövardotter skulle jag vilja göra ett jubelskrik, inte bara för våren, utan för barnen och biblioteken, med några uppmaningar:

Våga satsa på barn och unga! Prioritera barn och unga än mer inom biblioteken. Det är en viktig framtidssatsning. I Skellefteå kommun jobbade vi under några år fram en modell utifrån behov, resursfördelning, nyttjandegrad, demografi med mera. I kartläggningsarbetet såg vi snabbt att alldeles för lite av resurserna hade satsats på barn och unga. Modellen blev: 60 procent av budget, personal och rummet ska gå till barn och unga, 40 procent till vuxna. Inte helt populärt, men nödvändigt. Kartlägg hur det ser ut i er verksamhet för att synliggöra resursfördelning och behov.

Börja tidigt! Bokstart är en tidig förebyggande satsning, som ger barn mellan noll till tre år och familjer en bra start i livet. Att genom att erbjuda en palett av språkutvecklande insatser stärka och uppmuntra familjen att prata, leka, sjunga, läsa – vara tillsammans. Där bibliotek tillsammans med barnhälsovård, förskola, öppen förskola, familjecentraler eller andra viktiga aktörer som möter barnet och familjen under de första tre åren samverkar, samhandlar för barnets och familjens bästa. Det kan ske bland annat genom: hembesök och andra uppsökande insatser, föräldragrupper, olika aktiviteter, bokgåvor och bokstart-bibliotek i väntrum och kapprum.

Låt biblioteken bli barnen och ungdomarnas egen mötesplats, där kreativa, lekfulla och inspirerande metoder får barn och ungdomar att växa. Låt barn och unga lämna avtryck! Skapande och

läsande går hand i hand. Att fundera, reflektera, få dela en (läs)upplevelse tillsammans och sedan skapa på olika sätt lyfter verksamheten och stärker både jag och vi-känslan. Barnens perspektiv måste ges plats, oavsett barnets förutsättningar. Involvera och inkludera barnen, ställ frågor och lyssna in. Vi lär tillsammans vuxna och barn.

Personalens bemötande, lyhördhet och förhållningssätt är A och O. Kvalitetshög verksamheten kring bemötande, inkludering och barnrätt i praktiken. Vilka kompetenser har vi på biblioteken? Vilka behöver vi? Hur kan vi få till för, av, med alla... Hur engagerar, får med, smittar vi fler? Bibliotekspersonal har en unik roll, »en tredje vuxen«! Stärk och peppa dig själv och andra att du/ni är viktiga, kan och gör skillnad för de barn och unga ni möter. Rollen som »tredje vuxen« är viktig. Bibliotekspersonal är inte en förälder, pedagog/lärare utan en viktig vuxen förebild för barn och unga.

När man ägnar sig åt något som man älskar, glömmar man sig själv och blir magisk och vacker – och fantastisk för barnen att möta. Katti Hoflin, Opsis Barnkultur, 2010:2.

Anna Hällgren

Utredare på Kulturrådet

BILD: ÅZA MEIER

Nytt råd och lyft ska öka BARNS OCH UNGAS LÄSLUST

För att få fart på läsandet hos barn och unga har regeringen beslutat om flera nationella insatser. Tre av dem ska genomföras av Kulturrådet – att inrätta ett läsråd, starta ett läsfrämjandelyft för folkbiblioteken och att bygga ut samarbetsprojektet Bokstart.

TEXT: PAULA ISAKSSON

I den senaste kulturbudgeten avsatte regeringen pengar till Läsdelegationens förslag på hur alla barn och unga ska få samma förutsättningar att uppnå fullgod läsförmåga och ökad läslust. Nu är arbetet i full gång på Kulturrådet med att verkställa tre av förslagen.

Det ena är ett läsråd som ska samordna olika delar av samhället för att titta på var behovet av läsfrämjande insatser för barn och unga är som störst.

– Läsrådet ska samla in forskning och uppföljningar av projekt för att se hur det läsfrämjande landskapet ser ut. Men det ska också initiera nya studier, berättar Lotta Brilioth Biörnstad, enhetschef på Litteratur och bibliotek på Kulturrådet.

Vid intervjun med Lotta har det bara gått två dagar sedan Kulturrådet lämnade sitt förslag till regeringen på hur läsrådet ska organiseras. Förslaget är att det ska bestå av sex personer plus en ordförande. Alla sju ska sitta på positioner på myndigheter eller i organisationer där de genom sitt inflytande kan stödja läsfrämjande insatser. Rådet ska också knyta till sig olika nätverk.

– Det finns många nätverk inom läsfrämjande idag och en del av rådets uppdrag blir att koppla ihop dem så att de får en dialog med varandra. Det behövs en samverkan mellan olika professioner och organisationer så att de kan lära av varandra, säger Lotta.

Ta fram en årlig rapport

Varje år ska läsrådet ta fram en rapport som visar hur läget ser ut och vilka läsfrämjande insatser som behövs. Bland det

första att göra är en nulägesbeskrivning och samla ihop data så att det sedan ska gå att mäta effekterna av nya insatser.

Ledamöterna kommer att utses av regeringen, och tills det är gjort förbereder Kulturrådet sig genom att bland annat rekrytera en kommunikatör som ska arbeta med läsrådet.

Parallellt har Kulturrådet fullt upp med sina övriga två uppdrag, att starta ett läsfrämjandelyft för folkbiblioteken och att bygga ut Bokstart.

Syftet med läsfrämjandelyftet är att kompetensutveckla bibliotekarier inom litteraturförmedling och läsfrämjande. Återigen ligger fokus på barn och unga, men också på personer med funktionsnedsättning eller läsnedsättning. Rekrytering av personal pågår för fullt och innan behoven har kartlagts kan Lotta inte svara på vilken typ av kompetensutveckling det kommer handla om.

– Vi för en dialog med Föreningen för regional biblioteksverksamhet som är tydliga med att vi först måste analysera vilka behov som är mest angelägna innan vi sätter ihop kurser. Vi kommer också att ha dialog med företrädare för folkbibliotek och med Kungliga biblioteket, förklarar hon.

LOTTA BRILIOTH
BIÖRNSTAD
Enhetschef,
Litteratur och Bibliotek,
Kulturrådet

BILD: HANS ALM

Läsrådet ska samla in forskning och uppföljningar av projekt för att se hur det läsfrämjande landskapet ser ut. Men det ska också initiera nya studier.

Det finns många nätverk inom läsfrämjande idag och en del av rådets uppdrag blir att koppla ihop dem så att de får en dialog med varandra. Det behövs en samverkan mellan olika professioner och organisationer så att de kan lära av varandra.

Ska se över bidragen

Det tredje uppdraget, Bokstart, började som ett försöksprojekt redan 2015. I samarbete med barnhälsovården och förskolor har biblioteken bland annat sökt upp föräldrar för att uppmuntra till läsning för små barn. Syftet är att tidigt stimulera barnens språkutveckling. Nu ska satsningen bli långsiktig, berättar Lotta.

– Vi gjorde en uppföljning i höstas som visar på vilka olika sätt som biblioteken, barnhälsovården och förskolan har bedrivit Bokstart. Nu ska vi jobba vidare med riktlinjer och se över bidragen så att Bokstart kan utvecklas och spridas till fler kommuner. ■

TRENDER OCH TENDENSER på barnbibliotek

När Västra Götalandsregionen i början av maj arrangerade en konferens kring barn och unga, bad de Jenny Lindberg på Bibliotekshögskolan i Borås om en trendspaning kring aktuell forskning och verksamhet på barnbiblioteken. Här berättar hon för noll27 vad hon såg.

SAMMANSTÄLLNING: HELÉN ANDERSSON

– Hela coronasituationen gör det svårt att sja om trender, det är mycket snabba anpassningar och utvecklingskliv. Digitala verktyg har blivit en del av verksamheten på ett nytt sätt, så normaliseringen av digitala arbetssätt och metoder är en trend som förstärkts.

En trend som sticker ut lite är det som ofta kallas spelifiering, och som i det här fallet kan innebära införande av olika typer av spel och större interaktiviteter för yngre användargrupper, och jag ser en renässans för brädspel och rollspel, både analogt och i olika hybridformer.

Jag har sett exempel på hur man kan arbeta aktivt för att möta och kommunicera med barn och unga på deras egen hemmaplan. Det har bland annat handlat om interaktiva äventyr där deltagarna kommunicerar, löser uppdrag, spelar in filmer och skickar bilder med mobilen. Kreativiteten är stor men det måste inte vara mer high tech än så!

Det är också tydligt i både biblioteksverksamheter och i forskningen att man nu tar fasta på det fysiska mötet mellan barn och bibliotekarie. Inom forskningen finns flera uttryck för detta och bland annat kan vi se studier som undersöker kroppsliga dimensioner av barnbibliotekariers kompetens – de befinner sig ofta i sammanhang där interaktionen med barnen är fysiskt nära. Och här finns ju ett uppdämt behov och en vilja att mötas.

Stabil utveckling

– Sedan är det svårt att avgöra vad som ska beskrivas som en trend i det här läget, och vad som ska förstås som en mer stabil utveckling. Läsförbättring och språkutveckling har ju exempelvis varit fokusområden ganska länge nu, men det engagerar fortsatt. Jag uppfattar också att detta är ett arbete som ligger många barnbibliotekarier väldigt varmt om hjärtat. Här behöver biblioteken också ha ett helhetstänkande för att nå barn och familjer med olika förutsättningar.

I det sammanhanget ska också nämnas den höga grad av samverkan som präglar barnbibliotekens arbete idag. Det kan handla om samverkan med andra professioner eller ideella aktörer i samhället, viket i sin tur utökar bibliotekens räckvidd.

Avslutningsvis vill jag gärna nämna intresset som riktas mot biblioteksrummet sedan ett antal år. Här märks en strävan mot större delaktighet för målgrupperna vid utvecklingen av barnbibliotekens miljö och verksamhet. För att möjliggöra den sortens delaktighet krävs förstås, i sin tur, god kännedom om de människor man vill nå och engagera. Arbetet för breddad språklig och kulturell kompetens tror jag blir en väsentlig komponent i utvecklingen framöver. ■

Ett smörgåsbord av **VERKTYG** och **INSPIRATION**

Läsoteket är en ny digital plattform med idéer, verktyg och metoder för att arbeta språkutvecklande och läsfrämjande med barn.

– Sidan ska inspirera alla som möter barn och vårdnadshavare i sin verksamhet i deras arbete med språkutveckling och läslust, säger Bodil Alvarsdotter, bibliotekskonsulent för barn och unga i Göteborgs Stad.

TEXT: HELÉN ANDERSSON

Läsoteket har stort fokus på yrkesverksamma runt barn, och genom sitt innehåll med konkreta verktyg, fakta och inspiration, hoppas man också nå verksamheter som inte kommit så långt i sina samtal om läslust och språkutveckling med vuxna runt barnen. Förhoppningen är att vårdnadshavaren ska nås av samma budskap och får samma svar vart man än kommer med sitt barn.

– Att budskapet blir tydligt har varit viktigt och upprepan-dets kraft är en grundtanke, säger Malin Omland, processledare för mobiliseringen Staden där vi läser för våra barn i Göteborg och kollega till Bodil i arbetet med Läsoteket.

Fem inspirationsområden

Läsoteket handlar om språkutveckling och om läsning, och si-dan utgår från fem inspirationsområden som handlar om mo-dersmålets kraft, om att väcka läslust, om samspelets betydelse, om den digitala läsoplevelsen och om läsning och funktions-nedsättning.

– Varje område inleds med en liten text som är uppdaterad med ny forskning. Ribban är ganska låg, men vi hoppas att vi slår hål på några myter, säger Malin.

Varje område kompletteras dessutom med reflektions- och diskussionsfrågor som lotsar besökaren vidare till metoder och verktyg om man vill arbeta med vårdnadshavare eller i ett arbetslag.

– Som pedagog idag har du kanske inte tid att ta fram ett för-äldramötesupplägg om läsning. På Läsoteket serveras det som ett smörgåsbord där du kan plocka valda delar, säger Malin och berättar att en annan utgångspunkt har varit att samla befintligt framtaget material som till exempel material om media och läsning från Kulturrådet och Statens Medieråd.

– Tanken är inte att det ska vara en länksamling, utan en hjälp att sälla. Och vi vill hålla innehållet stringent med väl utvalda resurser så att man inte går vilse i djungeln.

Mervärde

När Malin och Bodil började arbetet med Läsoteket var det främsta syftet att stötta de som arbetar inom till exempel för-skola, öppen förskola, familjecentral, mödra- och barnhälsovård och bibliotek. Från början var biblioteken inte den främsta mål-gruppen, men under arbetets gång har de förstått att Läsote-ket har ett värde som kompetensutveckling både internt och externt. Att sajten kan vara ett verktyg i barnbibliotekariernas vardag där de kan ställas inför en efterfrågan att ställa upp i andra verksamheter som föräldramöten och BVC-träffar.

– Vi hoppas att Läsoteket ska kunna bli bibliotekets för-längda arm. Här finns budskapen biblioteken vill förmedla, och genom sajten kan de finnas på plats på annat sätt än rent fysiskt, säger Malin.

FAKTA

- Läsoteket är en del av Göteborgs Stads satsning Staden där vi läser för våra barn.
- Läsoteket har tagits fram av folkbiblioteken i Göteborg i samverkan med andra verksamheter, och har finansierats med hjälp av statliga medel från Stärkta bibliotek och Tillväxtverket.
- Läsoteket drivs av folkbiblioteken i Göteborg.
- Materialet är öppet och tillgängligt för alla att använda.

MALIN OMLAND
Processledare, Göteborgs stad

BILD: FRIDA WINTER

BODIL ALVARSDOTTER
Bibliotekskonsulent, Göteborgs stad

BILD: THOMAS
JOHANSSON

– Vi hoppas att Läsoteket ska kunna bli bibliotekets förlängda arm. Här finns budskapen biblioteken vill förmedla, och genom sajten kan de finnas på plats på annat sätt än rent fysiskt.

I arbetet med Läsoteket har en arbetsgrupp och en referensgrupp bestående av professioner från BVC, förskola, habilitering, bibliotek och forskning ingått.

– Det här tvärprofessionella framtagandet har varit otroligt värdefullt för att säkerställa att materialet blir användningsbart för alla, säger Malin.

– Vår förhoppning är ju att vi ska nå fler vuxna som möter

barn och familjer och att de i sin tur förstår vikten av läsning, säger Malin och får medhåll av Bodil.

– Professionen ska stå för sin kunskap för att i sin tur ta det vidare till vårdnadshavare och få dem att förstå vikten av att läsa för sina barn. Vi kommer ju aldrig att kunna mäta detta, men om bara några börjar läsa för sina barn är det värt allt arbete. Men det får gärna vara några tusen också. ■

BILD: HELEN ANDERSSON

BARNENS BIBLIOTEK 2.0

Webbsidan Barnens bibliotek fyller 25 år och är populärare än någonsin. Samtidigt genomgår sidan ett stort utvecklingsarbete som ska föra den in i framtiden och locka ännu fler barn till ännu mer läsning.

Noll27 har pratat med Lisa Ahlqvist, redaktör för Barnens bibliotek, om innehåll, visioner och drömmar för webbsidans framtid.

TEXT: HELÉN ANDERSSON

Vad händer på Barnens bibliotek just nu?

Vi är mitt uppe i en utvecklingsfas där vi kommer att skapa en helt ny sajt från början. Vi vill göra en användarvänlig sida som är barnanpassad utan att vara barnslig. Vi vill ta tillvara de saker vi är bra på och fortsätta utveckla det, och samtidigt inte vara rädda för att ta bort innehåll från sidan. Kill your darlings helt enkelt. Jag tog över en guldgruva som jag vill förvalta väl. Men jag vill också se Barnens bibliotek med nya ögon och kanske hitta nya guldkorn.

Kan du avslöja något om Barnens bibliotek 2.0?

Jag har funderat en del på att hitta material till skolans värld eftersom vi vet att det är där alla typer av barn finns. Och det är viktigt för mig att tänka på att alla känner sig inkluderade, oavsett funktionsvariationer och språkkunnighet.

Just nu funderar vi också på hur vi ska bygga en kunskapsbank med olika typer av skrivövningar och författarpresentationer inbäddat i något som ska kännas lekfullt och inspirerande utan att kännas som skola. Barn är vetgiriga, så kanske en form av enkla, tydliga faktarutor.

Att skolan använder författarpresentationerna gör att barn hittar till Barnens bibliotek och vi funderar på vad skolan mer kan vilja ha för typ av material. Kanske kompletterar vi faktexten om författaren med några boktips eller några skrivtips som matchar författargenren. Material som också fångar in barnens andra intressen, och vi arbetar redan nu mycket tydligare med att trendspara och producera redaktionellt material till barn som en mjuk ingång till att hitta lust till läsande och skrivande aktiviteter.

Det finns över 250 författarpresentationer på Barnens bibliotek. Vilken författare är barnen mest nyfikna på?

Monica Zak. Hon används mycket i skolundervisning och det är många som skriver faktaberättelse om henne.

För att alla presentationer ska vara relevanta och konsekventa håller vi just nu också på att uppdatera alla författarpresentationer.

BILD: MARKUS AHLQVIST

Men det viktigaste med Barnens bibliotek är att det är en samlingsplats där alla är välkomna, där du bara kan hänga, hämta fakta du behöver eller upptäcka berättelsens fantastiska värld.

LISA AHLQUIST
Redaktör, Barnens bibliotek

Hur används Barnens bibliotek i dag?

Framförallt skriver barn egna boktips eller egna berättelser. Jag publicerar flera varje dag.

Våra skrivtips är också populära. Under våren har Tusse hjälpt till med skrivtips när man ska skriva en låttext.

Och så har vi ju vårt lilla hjärta som pumpar, vår välbesökta bokkatalog. Här kan man söka på alla typer av barn- och ungdomsböcker, få en kort presentation och skriva egna bokomdomen. Vår vision är att man ska kunna låna sin bok direkt via oss. Där är vi inte än, men man kan i alla fall med ett klick komma till sitt folkbibliotek eller till MTM och Legimus, och därifrån låna boken.

Vi ser också att vår sekundära målgrupp som består av vuxna, bibliotekarier och skolpersonal, använder sig av material på sidan. Vi ser flera tusen nedladdningar i månaden av bland annat boktipsaffischer, tävlingar och skrivövningar. Så det är något som fungerar och används och som uppenbarligen fyller väldigt många behov.

Kommer man att känna igen sig på Barnens bibliotek 2.0?

Absolut. Sajten kommer att innehålla samma funktioner som tidigare men med en mer modern design och ännu mer användarvänlig.

Det är viktigt att vi tar reda på hur barn vill använda sidan och göra alla steg rätt. Och när det handlar om sidans innehåll måste redaktionen ligga steget före, vi måste prata med barnen och hålla koll på vad som är relevant för dagen. I en drömvärld har vi en egen pilotgrupp med barn, tills vidare ställer vi våra frågor via bibliotekarier och lärare. I samma drömvärld har vi också en egen arbetsgrupp med barnbibliotekarier som hjälper till med urval av böcker. Att det blir ett kvalitativt stort och brett urval från både stora och små förlag.

Men det viktigaste med Barnens bibliotek är att det är en samlingsplats där alla är välkomna, där du bara kan hänga, hämta fakta du behöver eller upptäcka berättelsens fantastiska värld. Och jag ser fram mot 25 år till. ■

FAKTA

- Webbsidan barnensbibliotek.se är en läs-, skriv- och litteraturfrämjande verksamhet som riktar sig till barn och unga.
- På sidan finns också information och material för bibliotek och vuxna.
- Barnens bibliotek drivs av Förvaltningen för kulturutveckling, Västra Götalandsregionen och har funnits sedan 1996.
- År 2020 hade Barnens bibliotek 273 000 sessions, antal besök, på sidan.

BIBLIOTEK MED FOKUS PÅ HÖGLÄSNING

I februari flyttade BUS-biblioteket tillsammans med lekterapi in i den nybyggda delen av Drottning Silvias barnsjukhus i Göteborg. Med sin centrala placering nära den nya huvudentrén bekräftar verksamheten sin position och betydelse på sjukhuset.

TEXT: HELÉN ANDERSSON

BILD: GUSTAF KÄLLVIK

– Nu ligger lekterapin och biblioteket direkt till höger innanför entrén, och alla kan se att här finns ett bibliotek, säger Karin Graube, bibliotekarie på Drottning Silvias barnsjukhus och får medhåll av kollegan Gustaf Källvik.

– Med sin placering tror jag att biblioteket kan bidra till en ökad känsla av trygghet och normalitet.

Lättillgängligt

Med sin nya tillbyggnad sägs Drottning Silvias barnsjukhus vara ett av Europas modernaste barnsjukhus. Förutom en högteknologisk vårdmiljö, är det ett hus byggt med respekt för de som ska komma dit.

– Det är ett inspirerande hus som ger energi, säger Gustaf, och berättar om vårdavdelningen med altaner utanför vårdrummen, om olika teman på varje våningsplan, om den konstnärliga utsmyckningen och om innergården på entréplan med exotiska växter och ett konstverk där en boll kan hissas tjugo meter upp i luften för att på sin åtta minuter långsamma färd tillbaka neråt synligt passerar vårdavdelningarna.

– Det är ett hus byggt med stor lekfullhet, och en annars så doftlös sjukhusmiljö genomsyras av doften av växthus och varmt trä från innergården, säger Karin.

Biblioteket når man via lekterapin eller via en egen ingång från den lounge som ligger i direkt anslutning till lekterapins lokaler. Lokalerna har fönster strategiskt placerade i ögonhöjd för yngre patienter, husets alla hissar finns strax utanför, liksom den stora innergården.

– Tidigare låg vi på en mer avlägsen plats, nu ligger vi synligt och det är svårt att missa. Det är ett enormt lyft, konstaterar Gustaf.

– Till ytan är biblioteket ungefär lika stort som tidigare. Inredningen är specialbyggd och inbjudande. Man blir nyfiken och vill kolla runt och vi kommer att ha fler besökare än tidigare. Nu under pandemin har vårt arbete främst koncentrerats till vårdavdelningarna, säger Karin och syftar på bibliotekets aktivitet Läsklubb där hon och Gustaf arbetar med högläsning på vårdrummen.

Integrerade

Läsklubb är bibliotekets grundverksamhet. När man 2013 började arbeta med detta var syftet att förnya bibliotekariernas arbetsätt genom att erbjuda något meningsfullt för barn och ungdomar. Att träffas och läsa och förutsättningslöst upptäcka böcker tillsammans utan krav på motprestation. En enkel metod som ganska snart visade sig ge de inläggande barnen ett sammanhang och en möjlighet att fantisera och fundera, tyst eller tillsammans med en vuxen. Verksamheten är numera väl etablerad och integrerad på sjukhuset.

– Högläsningen på vårdrummen är numera självklar både bland barnen och kollegorna på sjukhuset. Den är omtyckt och efterfrågad. Den har fått en given plats på det här sjukhuset, säger Karin med eftertryck.

– Det är värdefullt med stödet från sjukhuspersonalen, att Läsklubb som aktivitet har fått ett sådant genomslag, tillägger Gustaf och berättar om läkaren som vänder i dörren, och säger att han kommer tillbaka senare när läsningen är klar.

– Personalen vet och visar att högläsningen är bra, och värnar om att barnen ska få ha sin stund ostörd.

Artotek

En utveckling av Läsklubb är Ilon Wiklands Artotek som för några år sedan invigdes på lekterapin. I de nya lokalerna möts besökarna av två väggar fyllda av inramade tavlor, alla med bilder valda ur böcker som ofta används i läsklubbarna. Numera har också varje vårdrum en speciell krok avsedd för en tavla från artoteket. Det kan vara en tavla som barnen själva väljer, eller en tavla Karin eller Gustaf har med sig till vårdrummet.

– Att prata om bilden är ett väldigt enkelt sätt att förmedla konst och att lyfta berättelsen, säger Karin och återvänder till att bibliotekets verksamhet genom åren har blivit så självklar.

– Det känns helt rätt att biblioteket får komma fram och ha en tydlig roll och en framträdande plats på sjukhuset. ■

BILD: KARIN GRAUBE

DE SKAPADE SINA EGNA METODER

De involverade barn i förändringsarbetet inför flytten av Kiruna bibliotek. Men när det inte gick att hitta konkreta metoder för hur de skulle göra, fick Malene Jensen och Sanna Barsk skapa egna. Deras arbete har prisats och nu vill de uppmana andra att våga testa.

TEXT: EVELINA WESTERGREN | BILD: PRIVAT

Kiruna bibliotek ska flytta. Precis som hela centrum, eftersom gruvdriften underminerar marken där. Inför flytten fick barnbibliotekarierna Malene Jensen och Sanna Barsk, en idé om att låta barnen vara med i utvecklingsarbetet.

Vi träffas digitalt framför tre olika skärmar i Göteborg och Kiruna och pratar om arbetet de gjort. Med hjälp av pengar från Stärkta bibliotek, startade de ett projekt som mynnade ut i en utförlig rapport. Den var för deras egen skull, men bidrog också till att konkretisera de metoder de använt sig av.

– När vi skulle börja med det här jobbet upptäckte vi att det finns massor av bibliotek som gjort förändringsarbeten. Men vi kunde inte hitta några metoder. Om folk pratade om metoder så var det, »Vi hade workshop«. »Ja, men vad gjorde ni på era workshops?«. »Ja, barnen fick bygga en sak«. Men vi ville ha ännu mer. Vi ville veta vad de fick bygga, vad de sa, vad som hände. Det kände vi att vi saknade lite grand, säger Sanna.

Lugn och ro är viktigt

De kallar sitt arbete för en användarbehovsundersökning. De har träffat barn, unga och även vuxna, både på biblioteket och i barnens egna miljöer. De har bland annat haft samtal, workshops och gjort observationer i biblioteksrummet.

En återkommande synpunkt från barnen är att biblioteket ska vara en plats med lugn och ro, berättar Malene.

– Många vill också ha lek, men det är viktigt att platser för lek och lugn och ro är separerade. Sen har många nämnt att det, beroende på ålder, ska finnas olika typer av läsplatser, säger hon.

Sanna instämmer.

– Vi träffade en klass på mellanstadiet och en klass på lågstadiet. Och det båda klasserna spontant började göra, var att prata om hörnor. Det var pysselhörna, lekhörna, läshörna. För barnen var det viktigt att det fanns olika delar i rummet, dedikerade till olika aktiviteter, säger hon.

Manifest tar arbetet vidare

Flytten av biblioteket var tänkt att ske runt årsskiftet 2020–2021, men pandemin kom i vägen och nu är den planerad till hösten 2022.

Sanna och Malene hoppas kunna ta med sig många idéer från projektet och förverkliga dem i det nya biblioteket, men i väntan på det har de redan startat i den nuvarande lokalen. De har till exempel införskaffat en vagn med pysselformat material, startat fler digitala programaktiviteter, de jobbar med att göra om på ungdomsavdelningen, och har sorterat faktaböckerna på ett nytt sätt.

Rapporten de skrev mynnade också ut i ett manifest. Nu sitter det uppsatt på väggen, med syftet att på ett konkret sätt sammanfatta deras barnsyn och tankar om vad ett barnbibliotek ska vara.

– Jag tror att det handlar om att uppvärdera barnen och göra det tydligt för

oss och resterna av kollegorna vad vi vill göra, säger Sanna engagerat.

– För mig var det också ett sätt att ta det vidare långsiktigt, grundsynen som ska genomsyra allt. För arbetet är ju inte slut bara för att det här projektet är avslutat, det pågår ju hela tiden, flikar Malene in.

Prisades för sitt arbete

Deras arbete har inte gått biblioteksvärlden obemärkt förbi. I höstas fick de barnrättspriset Elefantent, det första i sitt slag, som delas ut av Svensk biblioteksförning. De har också blivit inbjudna att berätta om sitt arbete i olika sammanhang, och får då och då mejl från intresserade kollegor.

– Det är ju egentligen det bästa med priset. Att det blir mycket mer spridning på det arbete vi har gjort. Det är jätteroligt, säger Malene.

– Och det är spännande, för vi har ju inte gjort något revolutionerande. Alltså, jag är väldigt stolt över det vi har gjort och vi har kommit fram till jättemycket, men det är ju egentligen väldigt enkla saker som vem som helst kan göra, säger Sanna.

Våga prova

Nu hoppas de kunna förmedla till andra att det inte är så svårt, eller farligt att våga prova.

– Man måste inte göra en så stor grej, men det ger så mycket att prata med sina besökare eller sin målgrupp. Man får in

– Det är ju egentligen det bästa med priset. Att det blir mycket mer spridning på det arbetet vi har gjort. Det är jätteroligt.

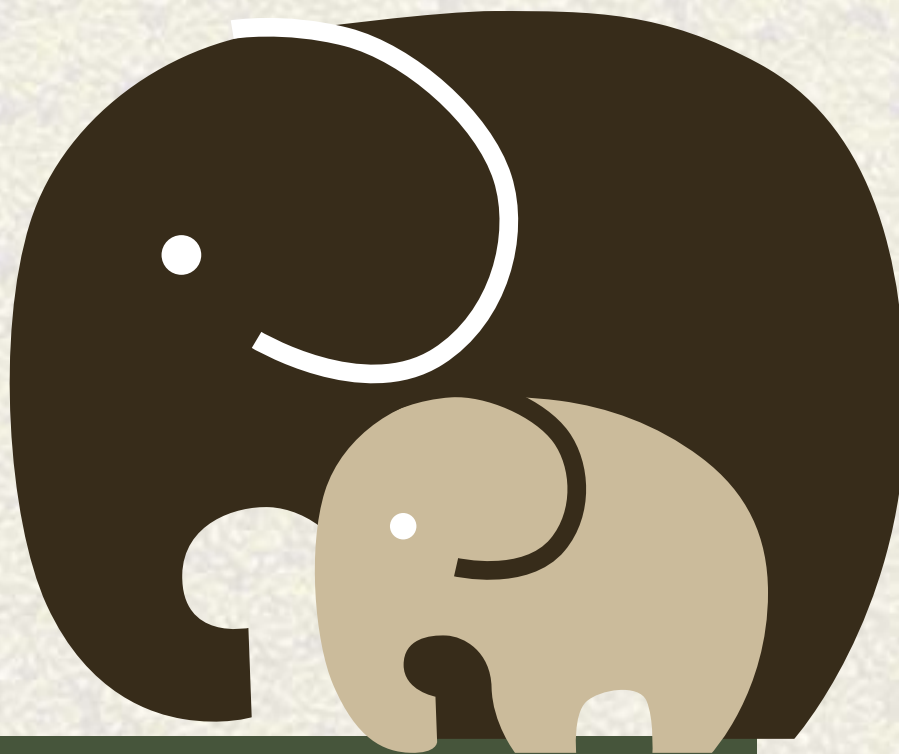
MALENE JENSEN OCH SANNA BARSK
Barnbibliotekarier, Kiruna bibliotek

så mycket konkreta idéer och energi av det, säger Malene.

– Sen märker man också ganska snabbt att det är inte så jobbigt när någon säger att det man gör är dåligt, fortsätter Sanna.

– Det är en så fin gåva att få höra vad man inte gör bra, för det är en öppning för att göra det bättre, säger hon. ■

FAKTA

Barnrättspriset Elefanten delas ut av Svensk biblioteks förening varje år, till en verksamhet eller person som har jobbat med att stärka barns rättigheter i en bibliotekskontext, utifrån FN:s barnkonvention. Sanna Barsk och Malene Jensen var de första pristagarna.

Kiruna centrum ska flyttas eftersom LKAB:s gruvdrift underminerar marken där centrum ligger. Biblioteket kommer att flytta hösten 2022. Hela flytten av Kiruna centrum beräknas vara färdig 2035.

Rapporten om Sanna Barsk och Malene Jensens arbete heter **Kostar inte dom mycket?** och går att hitta på Kiruna stadsbiblioteks webbplats.

ILLUSTRATION: ANDRZEJ OLAS

BOKÄVENTYRET **i Skara**

I Gamla biblioteket i centrala Skara har Sveriges första lek- och läruställning om bokens historia byggts upp. Här kan alla barn, och nostalgiska vuxna, med lekens hjälp ta sig genom det skrivna ordets historia från runskrift till smartphone.

TEXT: HELEN ANDERSSON | BILDER: BRITT A LINDEGÅRDH

Turistbyrån i Skara presenterar Gamla biblioteket som en av stadens vackraste byggnader väl värd ett besök. I husets stora, vackra lokaler har det under pandemin byggts upp en utställning som vill skapa läslust och intresse för det skrivna ordet.

– Tiderna förändras men ordet består och vi hoppas att våra besökare får en fascination över vad man kan göra med ord. Att de får en förståelse för betydelsen av det skrivna ordet, säger Maria Nordström, projektledare för Bokäventyret.

Tidsepoker

Bokäventyret är skapat med inspiration från Junibacken i Stockholm och Alfons Åbergs Kulturhus i Göteborg. Tidstypiska miljöer tar barnen från berättandet vid brasan i en grotta, via runstenar, gåspenar, boktryckarkonsten och skolreformen, till proggens 1970-tal och nutidens digitala medier.

– Allt är uppbyggt så att barnen kan känna, leka och prova i de olika rummen. Det finns till exempel riktiga tryckbokstäver som illustrerar boktryckarkonsten,

ett uppbyggt klassrum från mitten av 1800-talet, i socialrealismens orangebruna 70-talsrum kan de bland annat lyssna på tidstypisk musik och i vårt jugendrum är det möblerat som på sekelskiftet och man kan bekanta sig med bland annat Selma Lagerlöf och Ester Blenda Nordström, berättar Maria.

Kronjuvel

Gamla biblioteket från 1859 är ett av Sveriges äldsta bibliotek, och i huset finns också ett kulturarv av böcker som går tillbaka till 1100-talet. På andra våningen finns fortfarande ett högst levande 1800-talsbibliotek.

– Det är som att kliva in i en Harry Pottervärld och barn som kommer hit är fascinerade och nyfikna. Men mest används det till forskning, säger Maria och

– **Tiderna förändras men ordet består och vi hoppas att våra besökare får en fascination över vad man kan göra med ord. Att de får en förståelse för betydelsen av det skrivna ordet.**

MARIA NORDSTRÖM

avslöjar att Bokäventyrets ciceron Birger Uggla bor på en av hyllorna här.

Bland bibliotekets historiska skatter finns Sveriges äldsta bok Skaramissalet. Det är denna medeltida mässbok som står i fokus för utställningen Bokäventyret där bokens historia möter nutid.

– Skaramissalet är Skaras kronjuvel och den som gav idén till Bokäventyret, säger Maria och berättar att boken finns längst in i utställningen på första våningen, väl bevarad i en säkrad monter med rätt temperatur.

– De barn som varit vår testpublik har lekt och stöjat sig genom utställningen,

men blir alldeles andäktiga och tysta när de kommer till den gamla boken. De tycker det är häftigt med en så gammal bok och att det är riktigt pergament. Och även om de inte själv kan röra boken, kan de med hjälp av ett gigantiskt bokstavspussel själv bygga Skaramissalet.

Lokalhistoria

Skara stad har en tusenårig historia som bokstad och på utställningen finns också lokala inslag som berättar om detta. Inslag som har haft stor betydelse för staden och som fortfarande finns i stadsbilden och i omgivningarna runt Skara.

– Till exempel har vi byggt upp Djäknestallet där elever på katedralskolan bodde. Och det är tack vare Skara domkyrka vi har en Katedralskola, och det är tack vare domkyrkan vi har Missalet. Så allt hänger ihop, säger Maria och tillägger att det är något speciellt att spinna runt Sveriges äldsta bok och att få berätta en oberoende historia.

– Och jag tror att om vi kan förstå vår dåtid kan vi förstå vår samtid och framtid. ■

FAKTA

- Bokäventyret på Skara gamla bibliotek är en permanent lek- och läruställning relaterad till boken Skaramissalet från 1200-talet.
- Målgrupp är barn, unga och vuxna i hela Sverige.
- Bokäventyret planerar att öppna efter sommaren 2021, med invigning den 29 augusti.

MARIA NORDSTRÖM
Projektledare, Bokäventyret

BILD: BRITT A UNDEGÅRD

BARNBIBLIOTEKARIERYRKET KRÄVER KONTINUERLIGT LÄRANDE

Barnbibliotekarierna är ofta de som kompetensutvecklar sig mest i kåren. Men många upplever att deras kunskap inte alltid lyfts upp på en strategisk nivå.

– Ofta ser ledningen det som att barnbibliotekarierna kompetensutvecklar sig av eget intresse, säger Jenny Lindberg på Bibliotekshögskolan i Borås.

TEXT: PAULA ISAKSSON

– Barnbibliotekarierna upplevs som en tånjbar och flexibel grupp av anstånlllda som kan gå in och ta andra arbetsuppgifter, medan man inte riktigt ser samma sak hos vuxenbibliotekarierna. De kan nog uppleva det som lite skrämmande att gå rakt in och möta en barn- eller ungdomsgrupp.

JENNY LINDBERG
Universitetslektor

På uppdrag av Regionbibliotek Stockholm har forskaren Jenny Lindberg gjort en kartläggning av barnbibliotekariers kompetens. Genom samtal med både barnbibliotekarier och bibliotekschefer i regionen har hon kunnat se att arbetet som barnbibliotekarie kråver mer av specialisering än andra inriktningar på biblioteken. Dels ska de kunna möta barnen på ett tryggt och trovärdigt sätt och se saker ur deras perspektiv, dels ska de ha en bred litteraturkännedom och vara lyhörda för utvecklingen i samhället. De behöver också hänga med i digitaliseringen för att förstå den komplexa medievärld som barnen lever i. Därför beskriver bibliotekscheferna det som mycket svårare för en vuxenbibliotekarie att gå in och bemanna barnavdelningens informationsdisk än tvärtom.

– Barnbibliotekarierna upplevs som en tånjbar och flexibel grupp av anstånlllda som kan gå in och ta andra arbetsuppgifter, medan man inte riktigt ser samma sak hos vuxenbibliotekarierna. De kan nog uppleva det som lite skrämmande att gå rakt in och möta en barn- eller ungdomsgrupp, säger Jenny.

Vill ha örnkoll på vad som händer

Åven om yrket kråver specialisering finns det ingen specialistutbildning i Sverige för den som vill jobba som barnbibliotekarie. Istället kompetensutvecklar sig många under yrkeslivet. Jenny Lindbergs

intryck är att barnbibliotekarierna är den grupp i kåren som kompetensutvecklar sig allra mest. De har ett jättesug efter att få lära sig mer och går på kurser, konferenser och seminarier. De är åven bra på att nätverka med andra.

– De vill ha örnkoll på vad som händer på barnbiblioteksfeltet och är vana vid att själva ta initiativ till sin kompetensutveckling. De som deltog i studien pratade också om hur viktigt det är med möten med andra kollegor, säger hon.

För det mesta uppskattas initiativen till utveckling av ledningen. Men samtidigt skulle många barnbibliotekarier önska att deras kunskaper fångades upp mer på en strategisk nivå.

– Flera bibliotekarier beskriver att chefen låter dem gå på kurser och konferenser för att det uppfattas som berikande för den enskilda medarbetaren, att det är en sorts löneförmån, och att de kompetensutvecklar sig för sin egen skull. Det tycker jag är anmärkningsvärt.

Förklaringen till att det har blivit så är till stor del historisk, menar Jenny. I likhet med lärare, sjuksköterskor och sacionomer är biblioteksyrket en så kallad välfärdsproufession som av tradition är kvinnointensiv. Att arbeta på ett folkbibliotek med barn sågs från början som något av ett kall, och delar av den uppfattningen lever kvar åven idag.

– När jag frågade bibliotekscheferna om vad det fanns för incitament för barnbibliotekarier att kompetensutveckla

sig fick jag som svar att de har en sådan kunskapsörst och att de känner en sådan glädje i att möta barnens blick under arbetet. Det var nästan bara personliga drivkrafter som lyftes, berättar hon.

Läser mycket, åven på fritiden

Med en minskad läsning bland barn och unga i Sverige spelar barnbibliotekarierna en allt viktigare roll i det läsfrämjande arbetet. Sjålva upplever de att en central del i deras kompetens är förmågan att skapa förtroendefulla relationer till barnen. Genom kunskap och bra bemötande kan de lägga grunden för varaktiga biblioteksanvändare, och för att nå ut till så många barn som möjligt samarbetar de också ofta med exempelvis barnavårdscentraler och förskolor. De läser mycket, åven på fritiden, för att underhålla sin kompetens och för att kunna uppfylla barnens önskemål om böcker med specifikt innehåll.

Åndå är det inte ovanligt att biblioteken anstånller andra yrkesgrupper idag åven bibliotekarier till barnavdelningarna. Men då är man ute på djupt vatten, tycker Jenny Lindberg.

– Jag noterade att det fanns chefer i studien som inte har kravet att alla bibliotekarier ska vara formellt utbildade. Frågan är vad det kan få för långsiktiga konsekvenser, barnbibliotekarier är en superkunnig och engagerad yrkeskår som stråvar efter att arbeta utifrån barnens perspektiv. Det kråver både kunskap och erfarenhet. ■

BARNBIBLIOTEKARIER och BARNEN

I en masteruppsats från 2020 undersöker Anna Westerlund och Caroline Wänlund bibliotekariers barnsyn och inställning till barns delaktighet i Sverige och i England. Noll27 har pratat med Caroline om vad de kom fram till, vilka likheter och skillnader de såg och om betydelsen av bibliotekariers syn på barn.

TEXT: HELÉN ANDERSSON

BILD: MATILDA RAHIM/KULTURHUSET STADSTEATERN

FAKTA

Uppsatsen »Det måste vara roligt« Bibliotekariers barnsyn och inställning till barns delaktighet i Sverige och England, är skriven av Anna Westerlund och Caroline Wänlund vid Institutionen för ABM, Uppsala universitetet år 2020.

BILD:
JESSICA WÄNLUND

CAROLINE WÄNLUND
Bibliotekarie

Det är en liten kvalitativ undersökning, bara fyra bibliotekarier som jobbade med barn i England och fyra barnbibliotekarier i Sverige har blivit intervjuade. Framförallt beror detta på masteruppsatsens begränsningar, men Caroline tycker ändå att jämförelsen är intressant. Inte minst för att biblioteken i England dras med stora budgetneddragningar, och att många är oroliga för att barns rättigheter i England ska hamna på efterkälken på grund av brexit.

– Det finns inte samma diskussion om barns rättigheter i England som i Sverige. Ingen av de jag intervjuade i England visste vad Barnkonventionen är.

Även om barnpolitiken är stark i Sverige och det finns en större medvetenhet och vana att diskutera frågorna, kunde Caroline inte direkt se några skillnader på hur det påverkade barns delaktighet på biblioteken i praktiken.

– Både i Sverige och i England tyckte bibliotekarierna att delaktighet är viktigt, att lyssna på barnen, att jobba med dialog och implementera det barnen säger i verksamheten. Men det finns en otydlighet i båda länderna vems ansvar man tycker det är. I Sverige menar de flesta att det är alla vuxnas ansvar, men det fanns också de i båda länderna som tycker att det är chefens ansvar att ha ett övergripande ansvar med gemensamma riktlinjer.

Synen på barn

Anna och Caroline kunde se ett övergripande mönster där barnbibliotekarier i England ser på barn som en liten vuxen person som måste lära sig saker, medan barnbibliotekarier i Sverige utgår från barns förutsättningar. I uppsatsen använder de sig av det engelska begreppsparet *Becoming* och *Being*, som kort kan för-

klaras med att *Becoming* är en process där något blir till, medan *Being* däremot handlar om något som redan existerar.

– I England är det positivt att arbeta för att forma barnet till en ordentlig vuxen redan i barndomen. I undersökningen motiverade en bibliotekarie detta med att synsättet utjämnar socioekonomiska skillnader och eftersom biblioteket är en plats för alla stödjer det barn med olika förutsättningar. I Sverige däremot arbetar barnbibliotekarien i största möjliga mån utifrån barns perspektiv.

I England finns en skyddspolicy, *Safeguarding policy*, som bland annat ska fungera som riktlinjer för skydd av barn. Caroline berättar att alla bibliotekarier hon pratade med nämnde *policy* i sammanhang av att få barn att känna sig trygga för att kunna utvecklas, men också för att ha bra rutiner om en förälder skulle försvinna. Och, menar Caroline, det speglar synen på barn där vuxna har makten och har stort ansvar för barnet.

– För de engelska bibliotekarierna var det stort fokus på att jobba relationsskapande. De pratade mycket om att barn ska känna sig trygga på biblioteket med en vuxen utanför hemmet, att barnet ska lära sig skapa relationer med andra och att det är bra för dem i fortsättningen. Och kanske påverkar en sådan syn att under en längre tidsperiod utveckla delaktigheten.

Glada barn

Rubriken på Annas och Carolinas uppsats är *Det måste vara roligt*, en medvetet vald rubrik eftersom de tydligt upplevde att barnbibliotekarier i de båda länderna

– Både i Sverige och i England tyckte bibliotekarierna att delaktighet är viktigt, att lyssna på barnen, att jobba med dialog och implementera det barnen säger i verksamheten. Men det finns en otydlighet i båda länderna vems ansvar man tycker det är.

beskrev sin profession som ett roligt jobb, att de har tur som får jobba med barn och att barns normaltillstånd är att vara glada. Något som också avspeglar sig i synen på läsning där framförallt de svenska barnbibliotekarierna pratade om lusten till läsning, medan bibliotekarierna i England mer pratade om läsning som ett verktyg för vad barnet ska bli.

– Det framkom att en del kommuner vill att biblioteken ska lägga mer fokus på utbildning och på barns läskunnighet. Man pratar mer om ett lustfyllt lärande, än ett lustfyllt läsande, säger Caroline.

Vad är största skillnaden på barnsyn i England och i Sverige?

– Att den vuxne ser sig själv som en förebild i England på ett annat sätt. Både som en vuxen person, och som en läsandeperson. ■

BARNENS EGEN *fristad*

TioTretton i Stockholm är ett annorlunda bibliotek – mer än på ett sätt. I det stora köket kan barnen baka, laga mat eller läsa läxor, och bland personalen finns både en statsvetare och en journalist.

– Vi möter ungarna där de är och utgår från vad de vill, säger bibliotekspedagogen Amanda Stenberg.

TEXT: PAULA ISAKSSON | BILD: MATILDA RAHM

I år firar TioTretton tioårsjubileum som kulturinstitution och bibliotek – en fristad dit barn mellan tio och tretton år kan komma för att läsa böcker, eller bara vara.

– Tio till trettonåringar blir många gånger bortprioriterade på bibliotek. Ofta har man en barnavdelning med bilderböcker och en ungdomshörna för tonåringar, men ingenting för vår målgrupp. Den hamnar nästan alltid mittemellan, säger Amanda Stenberg, som har varit med sedan starten 2011.

TioTretton ligger i Kulturhuset vid Sergels Torg Stockholm, ett stenkast från T-Centralens tunnelbana och pendeltåg. Barnen kommer från olika delar av staden, och mellanlandar på vägen hem från skolan eller till någon aktivitet. På hel-

gerna kan det ramla in 40 till 50 barn åt gången, på vardagarna något färre. Men under pandemin har man tvingats ha en maxgräns på 20 barn åt gången.

Förutom personalen får inga vuxna komma in på biblioteket. Barnen ska känna sig fria att själva bestämma över sin tid, oavsett vad de vill göra. Ibland kan det vara att bara ligga i fönstret och titta ut.

– När biblioteket öppnade trodde vi att vi skulle behöva planera en massa aktiviteter för våra besökare, men ganska snabbt upptäckte vi att det inte var vad de ville ha. Ofta är barn i den här åldersgruppen redan väldigt aktiverade, de spelar klarinett och hela baletten. Här tar de av sig skorna, glider in och får pausa en stund, säger Amanda.

Styrka i att ha olika intressen

Ända sedan starten har TioTretton skiljt ut sig från andra bibliotek även när det gäller rekrytering av kompetenser. Tanken är att bemanna med personal som kan möta barnen där de befinner sig just nu. De som anställs behöver inte nödvändigtvis ha en biblioteksexamen, själv har Amanda till exempel en utbildning i statsvetenskap. Hennes kollegor utgör en brokig skara där en är konstnär, en annan är journalist och en tredje är teaterpedagog.

– Alla barn har sina olikheter och därför är det viktigt att vi i personalen också har det och inte utgör en homogen grupp med samma bakgrund och erfarenheter. Vi vill visa att det finns en styrka i att

– En del barn gillar inte att läsa men när de kommer hit och ser de andra barnen ligga och läsa kan de tycka att det ser mysigt ut. Men det spelar ingen roll om de inte gör det, då kan de gå till ateljén istället.

AMANDA STENBERG
Bibliotekspedagog

ha olika intressen, att man kan tycka om olika saker.

Men det finns ändå en stor kunskap om litteratur i gruppen, påpekar Amanda. De fyra senaste åren har hon suttit med i Augustprisets jury, och en av kollegorna gör urval till Kulturrådets barn- och ungdomskatalog.

Köket är bibliotekets hjärta

Även rumsligt skiljer TioTretton ut sig från andra bibliotek. I det stora köket – själva hjärtat – kan barnen baka, laga mat, göra sina läxor, rita eller dricka te och prata. Givetvis finns det också en massa böcker, och dessutom en stor konstateljé för den som hellre målar än läser. Inget är rätt eller fel.

– En del barn gillar inte att läsa men när de kommer hit och ser de andra barnen ligga och läsa kan de tycka att det ser mysigt ut. Men det spelar ingen roll om de inte gör det, då kan de gå till ateljén istället.

Det finns ingen lånedisk utan personalen sitter alltid ute bland barnen och läser tyst i målgruppens böcker.

– Det är ett sätt att visa att vi älskar deras litteratur. Dessutom uppstår det

naturligare samtal med barnen när de kommer fram till oss än om vi hade gått runt och hovrat och frågat »Jaha, hur är det här då?«, säger Amanda.

Kan bli lite röjigt ibland

En dag för några år sedan gjordes en undersökning som visade att 40 procent av besökarna var nykomlingar, resten hade varit där förut. Oavsett om de är gamla eller nya, alla barn tar väl hand om biblioteket och är aktsamma om möblerna. Men ibland kan det bli lite röjigt när det kommer större gäng där alla känner varandra.

– Då ber vi dem tagga ner lite grann och om det inte fungerar får de gå hem. Men vi jobbar utifrån att varje dag är en ny chans, då är de välkomna tillbaka och vi börjar på noll igen.

På vardagar öppnar biblioteket klockan 14 och innan dess brukar skolklasser från olika stadsdelområden komma på besök. Ett bättre sätt att marknadsföra TioTretton finns inte, menar Amanda.

– Genom att skolorna kommer hit når vi även barn vars vuxna inte känner till Kulturhuset. Men det suger att vi inte har kunnat ta emot några skolor det här senaste året.

Alltid bra stöd från ledningen

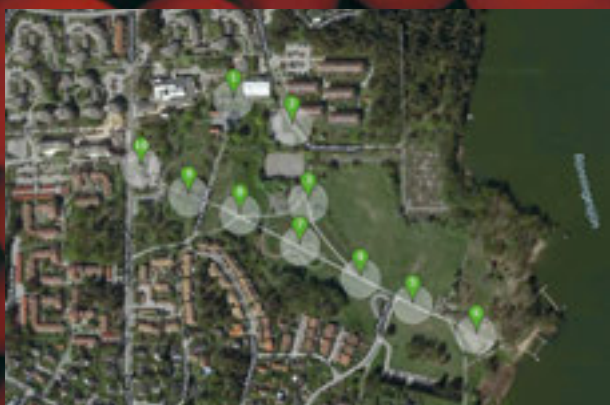
För den som vill ta med sig många böcker hem finns det rullväskor att låna. Det kan behövas med tanke på att biblioteket inte har färre än 3 000 Mangatitlar. Ofta tipsar också barnen om nya serier och böcker som de vill läsa.

– Vi samarbetar med Stockholms stadsbibliotek men har vår egen budget så vi köper själva in böcker. Det är vi väldigt glada över för det innebär att vi kan ta in flera exemplar av sådant som vi vet att barnen kommer att gå bananas på. Vi följer hela tiden med i vad de läser, tittar på och spelar.

Enligt Amanda har TioTretton alltid haft ett bra stöd från ledningen och personalen får möjlighet att pröva sig fram tillsammans med barnen.

– Det är så sjukt roligt att få jobba med barn i den här åldersgruppen. De funderar ofta över existentiella frågor och har ännu inte börjat bryta sig loss från vuxna. De är i en ålder som vi vill att alla bibliotek ska uppmärksamma och ge en egen plats, avslutar hon. ■

Täby bibliotek testar DIGITALA aktiviteter

TEXT: PAULA ISAKSSON | BILD: PRIVAT

I Täby har biblioteken satsat mer än någonsin på digitala aktiviteter för barn under pandemin. Det blir ett sätt att hålla kontakten med dem som annars brukar besöka biblioteket, säger filialföreståndaren Linnéa Björkman som ägnar delar av sin tjänst åt digital utveckling. Populärast är sagostunderna med upp till 1 500 visningar.

Sedan pandemin startade har många bibliotek varit mer kreativa än någonsin och håller kontakten med sina unga besökare genom alla möjliga kanaler. På Täby bibliotek är 20 procent av filialföreståndaren Linnéa Björkmans tjänst avsatt för digital utveckling sedan januari i år.

– Att det är en uttalad och fast del av min tjänst visar att man tar det här med digital utveckling på biblioteket på allvar och det tycker jag är jättebra. Vi har också en aktiv MKK-grupp i organisationen, säger hon.

Redan innan pandemin körde biblioteket både kodskolor för barnen där de fick lära sig enkel programmering och animationsverkstäder där de kunde göra stop motionfilmer på Ipad. 2014 startade man också en Youtube-kanal med bland annat boktipsserien Bibliotekarier på vift. I första avsnittet simmade Linnéa fjärilssim i en lokal sjö och tipsade om boken Flyt som en fjäril, stick som ett bi av Elin Nilsson.

– Det var väldigt kul men nu har vi tyvärr inte haft tid att göra det på ett tag. Men det som är så bra med Youtube är att

– Det brukar vara två till tio vuxna med bebisar varje gång och det är ganska lagom för att få till en dialog. En enkät som vi skickade ut visar att alla är jättenöjda, några har till och med uttryckt att det har varit över deras förväntan. Så det är jättekul.

LINNÉA BJÖRKMAN
Filialföreståndare, Täby bibliotek

materialet ligger kvar där och är sökbart. Till exempel är det fortfarande många som tittar på vår första digitala sagostund som vi lade ut för ett år sedan.

Ett sätt att hålla kontakten

Den första sagostunden är idag uppe i cirka 1 500 visningar och den näst mest sedda av bibliotekets videor. För att försöka behålla kontakten med barnen som brukar komma till biblioteket skickades länken ut till alla förskolor i Täby.

– När de kommer tillbaka känner de förhoppningsvis fortfarande igen oss trots att de inte har varit på biblioteket på ett år. Den personliga kontakten med barnen är väldigt viktig och något som vi inte vill missa.

Men det gäller att ha koll på upphovsrätten, varnar Linnéa. För att få använda sig av text och bild i det digitala rummet måste biblioteket söka tillstånd från upphovspersonen – vilket flera bibliotek missade i början. Täby bibliotek har löst det genom att dels fritt berätta folksagor, dels låta kollegan och författaren Anna Dunér läsa ur sina egna böcker om Emilia.

Även de minsta har fått sitt under pandemin. En gång i månaden kör Linnéa digitala bebisstunder, i direktsändning.

– Det brukar vara två till tio vuxna med bebisar varje gång och det är ganska lagom för att få till en dialog. En enkät som vi skickade ut visar att alla är jättenöjda, några har till och med uttryckt att det har varit över deras förväntan. Så det är jättekul.

Digitala bokprat

Under sportlovet testade Linnéa och hennes kollegor också en GPS-quiz, en digital tipspromenad utomhus. Startpunkten var i bibliotekens entré där barnen eller deras föräldrar fick information om hur de kunde logga in på sina mobiler. Sedan

följde de en digital karta med frågor som dök upp längs vägen. Ett antal veckor senare, under påsklovet, ordnades en liknande aktivitet och dessutom ett digitalt escape room med Harry Potter-tema. Där fick barnen lösa olika typer av uppgifter för att så snabbt som möjligt ta sig ut ur en källare.

– Det var väldigt poppis så det ska vi testa igen i sommar, säger Linnéa.

Innan pandemin brukade klasser från skolorna i Täby komma regelbundet till biblioteket på bokprat. Nu har praten också flyttat in i det digitala rummet och körs live.

– Från början hade vi inspelade bokprat och det var kul för jag tycker om att klippa. Jag lade in ljudeffekter och bilder, något som kan ta lite tid när man är ovan men efter några gånger går det ganska fort. Sedan har man ju en bank av bokprat som kan användas igen. Men fördelen med att köra live är att det blir mer interaktion med eleverna.

Inget är på liv och död

Idéer verkar inte saknas och enligt Linnéa handlar det bara om att våga testa. Inget är på liv och död, utan om saker går fel lär man sig alltid något. I rollen som kontaktperson för expertnätverket för barn- och ungdomsbibliotek på Svensk biblioteksförening har hon också upplevt att det är ganska typiskt bibliotekspersonal att vara snabba med att testa nytt.

– Samtidigt har vi pratat om att vi inte får vara för snabba med att köpa in saker utan att det måste finnas en tanke bakom. I min organisation har vi jobbat väldigt mycket med att tänka efter mer före, varför gör vi det här och vad tror vi att det kommer leda till? Man ska inte bara ta in tekniken för teknikens skull utan måste ha ett mål med allt. ■

VIKTIG VERKSAMHET för att minska digitala klyftor

De flesta initiativ till digitala aktiviteter för barn och unga kommer från biblioteksmedarbetarna. Men brist på både tid och kunskap gör att de inte kan utveckla verksamheten så mycket som de skulle vilja. Det visar rapporten Robotar och ritblock.

TEXT: PAULA ISAKSSON

Rapporten som kom 2019 visar hur den digitala verksamheten för barn och unga ser ut på folkbiblioteken i Stockholms län. Vid tiden för studien hade många av biblioteken program med digitalt skapande där barnen fick prova på programmering, bygga robotar och spela tv-spel. Ofta ordnades aktiviteterna i samarbete med en extern aktör. Flera hade också gjort försök med att nå ut med sin verksamhet på YouTube, och använt sociala medier för att kommunicera med barn och unga.

Av rapporten framgår att det främst är biblioteksmedarbetarna som tar initiativ till den digitala verksamheten, inte ledningen. Enligt medarbetarna som ingick i studien är verksamheten viktig för att minska de digitala klyftorna, och för att ge alla barn möjligheten att prova teknik. Den behövs också för att öka den digitala förståelsen, stärka medie- och informationskunnighet och lära barnen källkritik.

Kräver rätt kompetens och utrustning

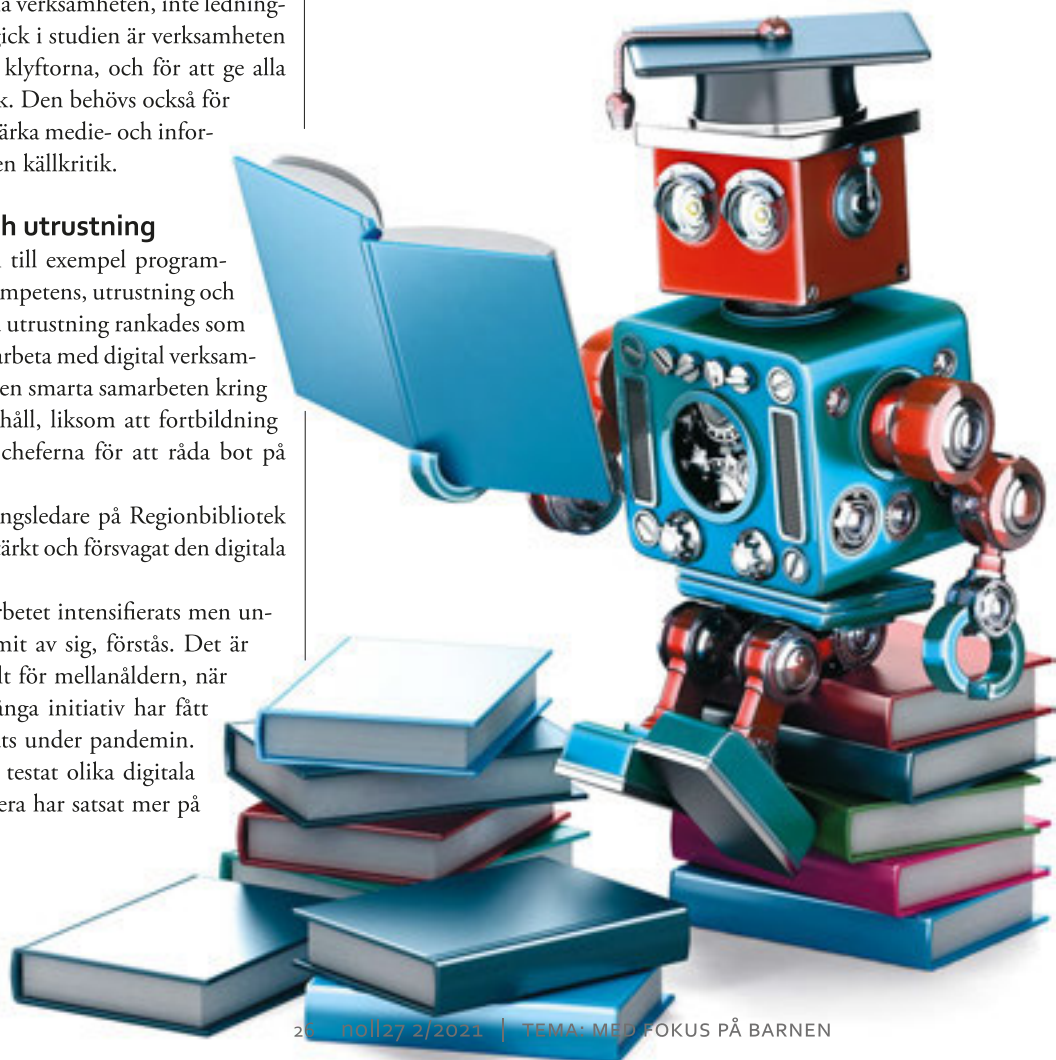
Samtidigt kräver aktiviteter som till exempel programmering att biblioteken har rätt kompetens, utrustning och tillräckligt med personal. Brist på utrustning rankades som det näst största problemet för att arbeta med digital verksamhet. Som lösning föreslår rapporten smarta samarbeten kring utrustning och planer för underhåll, liksom att fortbildning i digitala verktyg prioriteras av cheferna för att råda bot på kompetensbristen.

Enligt Pia Borrman, utvecklingsledare på Regionbibliotek Stockholm, har pandemin både stärkt och försvagat den digitala utvecklingen på biblioteken.

– Sedan rapporten kom har arbetet intensifierats men under pandemin har mycket kommit av sig, förstås. Det är klurigt med interaktivitet, särskilt för mellanåldern, när man inte ses, då tror jag att många initiativ har fått ändra riktning och kanske pausats under pandemin. Men många bibliotek har också testat olika digitala sätt att nå barn och unga, och flera har satsat mer på sina webbar, säger hon.

Tips på digitala verksamheter

Rapporten tipsar också om hur den digitala verksamheten på biblioteken skulle kunna se ut. Några av förslagen är kreativa verkstäder för digitalt skapande, MIX-relaterad verksamhet och att förstärka den traditionella verksamheten med digitala inslag. Eller att barnen får leka medier, som på Tio Tretton som du kan läsa om på annan plats här i tidningen. ■

BELYSNING

- MER ÄN EN INSTALLATION

»Om vi planerar en fysisk miljö utifrån vuxnas perspektiv kan vi vara ganska säkra på att det inte blir bra för barn. Om vi däremot planerar med barns perspektiv kan vi vara ganska säkra på att det ur nästan alla aspekter är bra för alla.«

BILD: HUSH NAIPOO/UNSPLASH

TEXT: HELÉN ANDERSSON | BILD: MATHIAS JOHANSSON

Det är arkitekten och ljusdesignern Jonas Kjellander på Sweco som säger detta. Han har ägnat de senaste 25 åren åt att specialisera sig på barnperspektivet i lärmiljöer, och menar att detta också är en bra utgångspunkt när man planerar ett bibliotek.

– Barn är ingen specifik intressegrupp med speciella särintressen som skiljer sig väsentligt från alla andra. Behoven liknar i det mesta allas våra behov, men blir tydligare genom deras perspektiv.

Ljusedesign

Belysning och ljus måste integreras med hur vi möblerar och använder bibliotekslokalen. Både vuxna och barn ska kunna sitta enskilt med en bok, men barn deltar också ofta i gemensamma högläsningar. Och vare sig det kallas poesiafton för vuxna eller sagostund för barn är det i grunden samma sak.

– Platsen för detta kan man definitivt optimera såväl ergonomiskt som belysningsmässigt och ljudmässigt. Det handlar om kommunikation och om det goda samtalet och jag brukar säga att ge mig

en bra belysning så att jag kan höra. Och belysningen måste vara både funktionell och snäll mot ögonen, samtidigt som den kan vara stämningsskapande och stödja orden, säger Jonas som i det sammanhanget vill varna för en generell belysning likt den som ofta finns i skolan.

– Den duger inte till något, inte ens till städning. Och tyvärr måste jag konstatera att många av de miljöer barn vistas i har undermålig belysning.

Barnperspektiv

I modern belysning är bländning ofta ett stort problem eftersom äldre armaturer inte är anpassade för nya, mer effektiva ljuskällor. Och ju äldre vi blir desto känsligare för bländning blir vi. Men, säger Jonas, barn är mer utsatta och det är något av det viktigaste att tänka på när det gäller biblioteksmiljöer för barn.

– Jobba mer med belysning som är integrerad i möblerna och som kan anpassas till barnens höjd och bli bländfri, säger han och uppmanar alla att gå ner i barnhöjd i ett rum med artificiellt ljus.

– Du kommer att bli förskräckt över vad du upptäcker. Och ska barnet dessutom kommunicera med en vuxen och måste lyfta blicken, ja då ser de oftast i princip bara en mörk siluett.

Största misstaget

Vi omges av olika typer av ljus som dagsljus och artificiellt ljus. Att dagsljus och elljus samverkar menar Jonas är viktigt, inte minst på bibliotek i ofta djupa lokaler som kräver elljus även på dagtid.

– Ljuset har en enormt stor inverkan på oss. Det påverkar stämningen och därmed vårt beteende. Det största misstag de flesta gör när de ljusplanerar är att köpa snygga lampor istället för att tänka ljus, man installerar tekniska lösningar istället för ljusmiljöer. Man måste kunna variera belysningen individuellt och i tid, plats och rum. Barn vill ofta dämpa belysningen där vuxna vill öka. Och att variera ljuset efter aktivitet och behov, det fattar de direkt, medan vuxna ofta avslentrian tänder allmänbelysningen. ■

FAKTA

Jonas tipsar

- Även små nivåskillnader i rummet skapar trygga lagom avskilda platser med överblick.
- Undvik bländning.
- Använd ljus för att bilda rum i rummet.
- Installera ljusinstallationer som går att efterjustera och anpassa.
- Variera belysningen efter behov och funktion.
- Tillåt dagsljuset smitta av sig på stämningen inomhus.
- Tänk på ljus i form av kvalitet istället för kvantitet.

JONAS KJELLANDER
Arkitekt och ljusdesigner, Sweco

CECILIA LINDGREN
BILD: KENT BJÖRNSSON

CATRINE ERIKSSON
BILD: CATHARINA JACOBSSON

MARIA MESHANE
BILD: BO JOHANSSON

MADINA

ELIAS, ALI OCH CEM

HAIMA OCH MARYAM

REPORTERSKOLA på biblioteket

På Minibladets reporterskola får barnen intervjua, skriva och fotografera. Sedan publiceras deras artiklar i en egen tidning och i Minibladet, ett nyhetsforum för barn på webben.

– Det här är en dröm för barn som vill bli journalister eller göra något med sitt skrivande, säger Cecilia Lindgren, bibliotekarie på Lunds stadsbibliotek som kommer att ha reporterskola på programmet i sommar.

TEXT: PAULA ISAKSSON

Under pandemin har många barn och unga fått avstå från aktiviteter och att umgås med jämnåriga. För att underlätta deras situation har regeringen beslutat om bidrag till kommunerna så att de kan ordna smittsäkra och avgiftsfria lovaktiviteter under 2021. Reporterskolan på Folkbiblioteken i Lund är just en sådan aktivitet med nio- till tolvåringar, som kommer att få bilda en tidningsredaktion under fem dagar i juli. Aktiviteten blir helt digital och under hela veckan kommer barnen få handledning av en journalist och skrivpedagog i att intervjua, skriva och fotografera.

– Det blir en liten exklusiv skara på åtta barn som får delta och om jag hade varit i deras ålder hade jag nästan kunnat döda för att få vara med på det här, kära nån vad jag hade velat gå där, säger bibliotekarien Cecilia Lindgren.

Förutom att känna på jobbet som lokalreportrar ska barnen också få lära sig knep för att inte bli lurade av felaktiga källor. När veckan är slut ska de tillsammans ha fått ihop material till en egen tidning. Dessutom kommer deras artiklar och bilder att publiceras på Minibladets webb, minibladet.se.

– Det här blir ett sätt för barnen att upptäcka att skrivande inte bara behöver vara att hitta på skönlitterära berättelser utan att det finns andra former. Dessut-

om får de respons och feedback på sina texter av andra än lärarna på skolan vilket kan kännas kul, säger Cecilia.

Samarbete med dagstidningar

Bakom både Minibladet och reporterskolan står pedagogen och läromedelsutvecklaren Maria McShane. Sedan Minibladet startade 2014 har sajten publicerat nyheter för barn i samarbete med olika dagstidningar, idag tio stycken. När det gäller reporterskolan vände den sig från början till skolor i utsatta områden, men har mer och mer hittat in på biblioteken. Bland annat har den testats som lovaktivitet i Eskilstuna och Arjeplog, och under sommaren kommer flera bibliotek liksom Lund att ha lokala redaktioner på programmet.

– Då kommer vi ge barnen möjlighet att intervjua politiker eller kända personer som vi ordnar digitala möten med. Tanken är också att de olika reporterskolorna ska träffas på Zoom och få läsa varandras texter och på det sättet lära känna landet, berättar Maria.

Sedan ett tag tillbaka samarbetar Maria även med Biblioteksutveckling i Sörmland. Tillsammans har de tagit fram ett kursmaterial för bibliotekarier som vill bli handledare och starta egna tidningsredaktioner. Kurserna planeras starta i november.

– Det här är en så himla bra aktivitet som biblioteken kan inspireras av, de är ju alltid ute efter idéer till sin programverksamhet och det brukar vara en utmaning att hitta koncept som inte ligger för nära det som barnen gör i skolan. Dessutom har ju biblioteken det demokratiska uppdraget att göra barns röster hörda, säger Ann Catrine Eriksson, biblioteksutvecklare i Region Sörmland.

Skapa intresse för nyheter

Under våren har Biblioteksutveckling Sörmland haft två digitala informationsträffar om handledarkursen för folk- och skolbibliotek i landet. Tanken är att biblioteken efter utbildningen själva ska kunna välja om de vill genomföra reporterskolor i egen regi, eller med hjälp av en lärportal från Minibladet. Genom att Minibladet samverkar med dagstidningar finns det även en chans för barnen att bli publicerade i lokalpressen.

– Tänk att som åttåring få intervjua sin handbollstränare och sedan få in artikeln i lokaltidningen så att mormor och morfar kan se den. På det här sättet kan vi också skapa intresse för nyheter hos barn och få möjlighet att prata med dem om fake news och källkritik, säger Ann Catrine Eriksson. ■

KATARINA DORBELL

PIONJÄR

med fokus på BARNLITTERATUR

Katarina Dorbell är en av de allra första som lät barnlitteraturen ta plats på nätet. Men nu, efter 40 år inom biblioteksbranschen varav 25 som redaktör för Barnens bibliotek, kan hon kalla sig pensionär. Eller i alla fall delvis, för hon har hittat en helt ny värld med ny vokabulär att undersöka.

TEXT OCH BILD: HELÉN ANDERSSON

Bilens GPS har tagit mig på villovägar och jag är en kvart sen när jag äntligen parkerar på Bruket i Wiared strax utanför Borås. Katarina står huttrande och väntar bland borden i Brukets trädgårdscafé, och vi drar oss snabbt in i det mer skyddade uterummet.

– Jag har en deadline klockan tolv, men vi hinner väl ändå, undrar Katarina försiktigt medan vi beställer varsin kaffe och sveper några filter om oss.

– Det är ett nyhetsbrev som måste ut, förklarar hon och berättar om sitt nya jobb som innehållsproducent på en av sönerns företag där hon, förutom nyhetsbrevet, bland annat sköter företagets webbplats och där den största utmaningen är att lära sig en ny vokabulär.

– Vi skrattar åt missförstånd ibland som när jag till exempel inser att en registerpost inte handlar om en katalogpost utan om ett kundkort. Men det känns jättebra att ha hittat en annan värld, att gömma undan gamla kunskaper och se med nya ögon. Och jag trivs jättegott, ler hon nöjt.

Pionjär

År 2005 tilldelades Katarina Svenska barnboksakademins Eldsjälspris för att ha byggt upp ett virtuellt barnbibliotek för hela Sverige, och 2016 utsågs hon till årets Gulliverpristagare för att hon inspirerat barn och unga till läsning. Båda utnämningarna syftar på sajten Barnens bibliotek som Katarina tog initiativ till i mitten av 1990-talet. Då var hon en av de första som lät barnlitteraturen ta plats på nätet, och hennes intresse för teknik och barnlitteratur gjorde att hon utvecklade nya metoder för att knyta samman unga läsare och upphovsmän på sajten.

– Priserna synliggjorde sajten och Barnens bibliotek blev något att var stolt över och skryta lite med, säger hon.

Nyfikenheten och intresset för internetns möjligheter väcktes egentligen när hon någon gång under 1980-talet köpte sin första dator. Ganska snart lade de tre sönerna beslag på den för att spela spel, och framförallt, leta fusk till dessa spel. Något annat måste man väl ändå kunna använda datorn och internet till, fundrade hon och började leta och samla länkar hon tyckte passade för barn.

– Jag arbetade som barnbibliotekskon-sulent i Älvsborgs län då och min första idé var att vidareutbilda barnbibliotek-rier och lära dem att använda internet och hur de kunde arbeta med länksam-lingar. Men jag förstod också att det var på internet barnen skulle finnas i framtiden, så när jag i ett ABM-samarbete lärde mig göra så kallade hemsidor, gjorde jag en sida med boktips riktad till barn.

Precis som hon trott dröjde det inte länge innan barnen hittade till sidan, och de började snart höra av sig med egna boktips och med frågor om att publicera egna texter. Barnens bibliotek hade börjat ta form.

– Det barnen frågade efter försökte jag skapa på sajten, och det blev allt från boktips, författarporträtt, tävlingar och pyssel, till barnens krypin där de publicerade egna texter och boktips.

Läsande barn

Men det var inte bara intresset för internet som drev Katarina framåt. Ända sedan barndomen har hon läst mycket, och intresset för barn- och ungdomsböcker följde henne in i vuxenlivet. Ett intresse

Katarina Dorbell

ÅLDER: 65 år

FAMILJ: Man, tre vuxna söner, fyra barnbarn

UTNÄMNINGAR HON FÅTT: Bengt Hjelmqvists pris tillsammans med Ann-Catrine Westerberg år 2002, Svenska barnboksakademins Eldsjälspris år 2005, IBBY Sverige och Gulliverpriset år 2016.

DET BÄSTA MED ATT VARA PENSIONÄR: Att kunna rå min egen tid och göra saker när jag vill.

NÅGOT DU LÅNGTAR EFTER JUST NU: Att det ska bli varmare så att vi kan åka till stugan och sätta kajaken i vattnet igen.

VILKEN BARNBOK MÅSTE ALLA LÄSA: Ett fall för Nalle av Anna-Clara Tidholm

VAD LÄSER DU SJÄLV JUST NU: Legenderna om ögonstenen av Karin Erlandsson

FAKTA

BARNENS BIBLIOTEK

Webbsidan barnensbibliotek.se är en läs-, skriv- och litteraturfrämjande verksamhet som riktar sig till barn och unga. På sidan finns också information och material för bibliotek och vuxna.

Barnens bibliotek drivs av Förvaltningen för kulturutveckling, Västra Götalandsregionen och har funnits sedan 1996.

som också förde henne raka vägen till ett yrkesliv som bibliotekarie.

– För att komma in på biblioteksutbildningen i Borås läste jag litteraturkunskap, pedagogik och sociologi på Göteborgs universitet och jobbade i Eckersteins bokhandel, så sammantaget blev det en ganska lång utbildning, konstaterar hon och berättar om sitt första jobb som timvikarie på Borås stadsbibliotek där hon upptäckte barn- och ungdomsverksamheten.

– Efter att ha hoppat in på både bokbuss och sjukhusbibliotek, fick jag ett vikariat som bokpratör på barnavdelningen. En galen tjänst, konstaterar hon och berättar om hur hon släpade kassar med böcker mellan skolorna och bokpratade åtta timmar om dagen.

– Det var ju ett sätt att få igång barnläsande man trodde på då. Barnen skulle inte hitta till biblioteket utan de skulle hitta till litteraturen.

Medan vi fyller på våra kaffekoppar avslöjar Katarina att hon fortfarande nästan bara läser barn- och ungdomslitteratur. Att hon aldrig hittat samma engagemang i en vuxenbok som i en riktigt bra barnbok.

– Jag försöker verkligen, men det är få vuxenböcker jag tycker är lönt att läsa. Karin Smirnoffs trilogi var bra, men jag föredrar fantasy och jag följer fortfarande många barnboksförlag på Instagram och får många ovärderliga tips där, ler hon medan vi tar med oss kaffet och varsin extra filt tillbaka till uterummet.

Med- och motvind

Officiellt födelseår för sajten Barnens bibliotek är 1996, och fram till idag har det hänt en hel del. Från början var Katarina ensam om såväl uppbyggnad av sidan som att fylla den med innehåll, så

småningom fick hon hjälp av Andreas Josefsson som kom att bli hennes parhäst under många år.

– Utan Andreas utvecklingsarbete hade nog inte Barnens bibliotek funnits kvar, konstaterar hon. Och medan han jobbade med det tekniska kunde jag ägna mig åt innehåll och allt arbete runtomkring.

Så småningom fick sajten pengar från stiftelsen Framtidens kultur, och Katarina kunde jobba med Barnens bibliotek på halvtid parallellt med sitt jobb som barnbibliotekskonsulent. Äntligen kunde hon skapa en bättre, anpassad sida med tillgänglighet i fokus, och hon var tidigt ute med teckenspråkstolkade boktips och inspelade, animerade rim och ramsor.

– Alla ska ha tillgång till Barnens bibliotek, poängterar hon.

Barnens bibliotek har fått väldigt mycket uppskattning genom åren, men har trots det fått kämpa med att hitta fast finansiering. En kamp som visar hur svårt det kan vara att ändra invanda strukturer och fördelning av pengar för att satsa på nya arbetssätt och funktioner, och en kamp som, menar Katarina, hämmat kreativiteten.

– Det funkar ju inte i längden att arbeta som ett projekt och ständigt söka medel. Det är kul med uppskattning, men man kan inte leva på det. Det är fantastiskt att man nu satsar och utvecklar sajten, men det ska inte behöva ta 20 år för att förstå att detta är en verksamhet som har gynnat hela bibliotekssverige, säger hon skarpt och poängterar att det ändå är

fantastiskt att Västra Götalandsregionen har låtit henne hållas genom alla år.

– Det får jag vara tacksam för.

– Det barnen frågade efter försökte jag skapa på sajten, och det blev allt från boktips, författarporträtt, tävlingar och pyssel, till barnens krypin där de publicerade egna texter och boktips.

Rutiner

Vår påtår är urdrucken och Katarina har börjat snegla på klockan, så vi samlar ihop filtarna och tar en promenad genom Brukets trädgård mot våra bilar. Jag undrar om hon kunnat släppa Barnens bibliotek sedan hon slutade för knappt ett år sedan, och hon hävdar bestämt att hon var färdig med sajten.

– Jag såg att det fanns en vilja att satsa, att den skulle få finnas kvar och då var det inga problem att sluta. Inget konstigt alls faktiskt, säger hon men erkänner att hon tog med sig en massa recensionsexemplar hem för att skriva om dem till sajten. Men kom på sig själv med att hon ju faktiskt inte behövde göra det.

– Så jag lade fram de böcker jag verkligen ville läsa. För jag bestämmer ju faktiskt över min egen tid nu, tid som förutom att läsa bra barnböcker fylls av barnbarn, stugan i skogen och tio timmars arbete i veckan, säger hon och tillägger att hon njuter av att inte behöva passa tider, men att hon försöker hitta rutiner så att dagarna inte försvinner.

– Det är en lyx att vara pensionär, konstaterar hon. ■

Gott & blandat

Du vet väl att du kan läsa noll27 på webben? På noll27.se finns senaste numret, alla tidigare nummer och fler artiklar.

RESIDENSPROGRAM AIR LITTERATUR

Fem bibliotek i Västra Götalandsregionen har nappat på en unik möjlighet att agera residensvärd och stärka sin roll som litterärt centra och arbeta djupare med litteratur som konstform. Under juni till oktober får Borås, Skövde, Skara, Tanum och Åmål besök av en författare som arbetar på platsen, och som också ska möta lokalbefolkningen.

Vi ses på Bokmässan!
23–26 september
<https://bokmassan.se/> ➔

PRATA LITTERATUR

Prata litteratur är en ny digital samtalsserie för bibliotekarier i Västra Götalandsregionen. Tanken är att samtalen ska handla om aktuella frågor och funderingar kring litteratur, läsning och läsförmedling, både gällande vuxna, barn och unga. Den tredje juni är det premiärprat om ungdomslitteratur, och det är litteraturkonsulenterna på Kulturutveckling Västra Götalandsregionen som håller i trådarna.

Barn- och ungdomsbokskatalogen engagerar och inspirerar

I över 20 år har Barn- och ungdomskatalogen presenterat böcker från det senaste årets utgivning, numera också på de nationella minoriteternas språk. Förutom att katalogen sprids till bibliotek och skolor, kan man i år också hitta den på SJs tåg. Sedan 2015 produceras katalogen av Kulturrådet, och på noll27.se kan du läsa om katalogens utveckling, innehåll, urval och plattformar. ➔

Lästips: vregion.se/sommarboken ➔

Bibliotekssverige prisas

Bildning och utbildning var i fokus när årets källkritikspris Det gyllene förstoringsglasat i mars delades ut för femte gången. Priset är uppdelat i tre kategorier där allmänhetens pris gick till KB för Digiteket och för att de våren 2020 öppnade sitt tidningsarkiv. Skolpriset till skolbibliotekarie Monika Staub Halling på Backaskolan i Lund för sitt arbete med att förmedla ett

källkritiskt förhållningssätt, och hederspriset till SeniorNet Sweden för sitt arbete med att utbilda äldre i digital kompetens.

Det gyllene förstoringsglasat delas ut av Internetstiftelsen och Källkritikbyrån till personer, initiativ eller organisationer som gjort enastående insatser för källkritik och kritiskt tänkande på nätet.

noll27

Vill du ha noll27?

Du kan få noll27 hem i brevlådan eller till din arbetsplats. Beställ en kostnadsfri prenumeration på prenumeration@noll27.se

Nästa nummer

Nästa nummer av noll27 har temat **Lusten till läsning** och kommer ut den 22 september 2021.

Kristina Sigunsdotter är författare, dramatiker och konstnär. År 2017 kom hennes första barnbok och 2020 tilldelades hon, tillsammans med illustratören Ester Eriksson, Augustpriset i barn- och ungdomskategorin för boken Humlan Hanssons hemligheter. Här skriver hon om en sommarnatt när hon var inlåst på Stockholms stadsbibliotek.

Om jag hade ett bibliotek

Det var inte första gången det hände, att jag blev inlåst. En gång när jag var arton år blev jag inlåst på Västerås polisstation medan jag satt och väntade på min pojkvän som var inne på förhör för något han nekade bestämt till, men förmodligen gjort. Plötsligt insåg jag att jag var ensam kvar där. Pojkvännen hade dragit utan mig. »Hallå!« ropade jag, men poliserna i receptionen hade också gått hem. Hade slut på batteri, så jag kunde inte ringa, ja, vem ringer man, polisen? Fick förbereda mig på att spendera natten på stationen. Fast innan jag somnade dök det upp en uniformerad man, som förvånad undrade vad jag gjorde där och sedan släppte ut mig bakvägen.

Men hellre ofrivilligt inlåst på polisstationen än utelåst en svinkall svensk februarinatt. Minns den där kvällen när $\frac{3}{4}$ av familjen hade vinterkräksjuka och jag gick ner till tvättstugan med nerspydda lakan medan min man nattade barnen, för att sedan när jag står ute på gården, man måste gå över den för att komma till tvättstugan, inse att jag glömt nyckeln. Ingen granne dök upp, mannen och barnen hade somnat. Det blev till att sova i tvättstugan.

Fast nu skulle ju det här handla om den där sommarnatten på Stadsbiblioteket.

Jag arbetade som projektledare på tidsskriften OOTAL (numera 2OTAL) och anordnade en releasefest på Spelbomskans torg bredvid Stadsbiblioteket. Det var uppläsningar av Giannina Braschi och Charles Bernstein, Krungård spelade.

Jag hade fått koden till en bakkörr som ledde till ett rum i biblioteket där jag hade mina saker. Jag och min dåvarande pojkvän, musikern, lät oss kalla honom Lyckokatten, dröjde oss kvar där inne, förmodligen hade vi smusslat med oss några öl från baren. När vi skulle gå ut igen så fungerade inte koden.

Vi gick in i Asplunds rotunda. Så tyst och stor. Plötsligt kändes den som en kyrka, ett tempel, där vi fnissiga och andaktsfulla började leka.

Min relation till bibliotek påminner om min relation till konserter. Jag hör folk prata om hur mycket de längtar efter att stå pressade mot främlingar i ett publikhav, för mig är endast tanken plågsam. Kalla mig ego, men om jag ska se någon uppträda live så vill jag vara ensam i publiken. Därför började jag i tidig ålder släpa hem musiker. (Kalla mig groupie, jag kallar det snille med smak.) Samma med bibliotek, jag älskar dem, men tar hellre med mig boken hem än sitter kvar där och läser den.

Så fatta känslan när jag fick ett helt bibliotek för mig själv! Eller ja, Lyckokatten var ju med, för han skulle jag ju låna med mig hem för en godnattvisa i sängen.

Vi lekte kurrageömma bland bokhyllorna, vi var Heathcliff och Catherines spöken, på rotundans svindlande höga balkonger. Vi var två Scarlett O'Haras som kysstes på den där platsen mitt i Rotundan där det ekar så speciellt. Minns ljudet av hur vår kysst kysste oss tillbaks. Hur våra skratt blev till en orkester, som

BILD: ANTHON HILL

en flock pappersvika fjärilar som fladdrade runt oss, och hur vi inte kunde sluta.

För att vara helt säkra på att detta inte var en dröm så mejlade jag Stadsbiblioteket och fick till svar att: »Ja: under ljuskronan låter det som en hel publik när man klappar händerna och en puss av det ljudigare slaget får ett eko.«

Kanske kunde vi ta oss ut genom huvudingången? Nej, låst även där. Vi tog höger in till Barnbiblioteket, jag efter honom. Han Orfeus, jag Eurydike, smygande under Munthes zodiak, förbi Berghs sommarö, in till bibliotekets hemliga hjärta: sagorummet med Dardels freskmålning *John Blund*.

Där i målningen såg jag honom, Lyckokatten, i armkrok med någon annan. Och där var jag, i min röda klänning, ridande på en zebra.

Till slut hittade vi en dörr som kunde öppnas inifrån och plötsligt stod vi ute i sommarnatten igen, på åsnetrappen utanför biblioteket med samma fråga i blicken: Varför försökte vi komma ut?

Jag längtar fortfarande tillbaka.

Om jag hade ett bibliotek så skulle det vara nattöppet, men bara för mig.

Kristina Sigunsdotter

PORTO
BETALT

AVSÄNDARE:
Förvaltningen för kulturutveckling
Vänerparken 13
462 35 Vänersborg

